

Вінгловська О. І.,

кандидат юридичних наук,

професор кафедри публічного та приватного права

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ЧАСТИНА ПРЯМОЇ АГРЕСІЇ

У світі, де технології та інформаційний зв'язок стають все більш інтегрованими у повсякденне життя, поняття війни неминуче еволюціонує. Виникнення гібридної війни – це одна з найгостріших і найскладніших проблем, з якими стикається сучасне світове співтовариство. Гібридна війна, за своєю суттю, є стратегією, що включає широкий спектр дій, таких як політична, економічна, інформаційна, психологічна та кібернетична війна, а також неконвенційні засоби та методи ведення війни, такі як підризна та терористична діяльність, підтримка екстремістів, бойовиків та різних видів протиправної діяльності, направленої на підриз державних інституцій, основ суверенітету, територіальної цілісності держав. Розповсюдженими діями, які можемо кваліфікувати як акти гібридної війни є створення псевдогромадських та політичних рухів, партій, які мають суспільний вплив та наміри щодо участі в прийнятті рішень або вже знаходяться на рівні прийняття рішень і діяльність яких спрямована на підриз основ держави. Відповідно до мети агресора свою підризну активність актори гібридної війни спрямовують як на внутрішньополітичну так і на зовнішньополітичну сфери діяльності держави. Щодо економічних методів і форм гібридної війни, агресор застосовує вже набуті в середині держави, потенційної жертви, політичні дивіденди через вплив на всіх рівнях прийняття рішень, через створення причинно-наслідкових економічних умов, через прямий або непрямий економічний шантаж, корупцію, рейдерські захоплення в прямий або непрямий спосіб і не лише суб'єктів економічної діяльності, але й тих, що мають стратегічне ідеологічне значення для функціонування держави як теперішньому часі, так і в майбутньому, інші дії, що спрямовані на підриз потенціалу держави. Інформаційна та інформаційно-психологічна війна набула широкого розповсюдження останніми роками в умовах дестабілізації глобальної міжнародно-правової системи, зухвалих та агресивних спроб руйнації системи світового правопорядку, системи сучасного міжнародного права. Інформаційні атаки недостовірною інформацією або відвертою дезінформацією відбуваються всіма доступними інструментами від ЗМІ, навіть провідних світових, до глобальних

соціальних мережеских платформ, аудіо- та відео-контентом. Саме інформація охоплює найбільшу частину населення і є надважливим інструментом, формує світогляд та політичні настрої суспільства, які політики спрямовують в своїх цілях. Боротьба за вплив на інформаційні ресурси, інформаційний контент з метою формування як інформаційного так і політичного порядку денного стають також елементом, одним із методів гібридної війни. Інформаційна війна відіграє ключову роль в гібридних стратегіях війни. Як вірно відзначив в своїй статті Черниш Р.Ф. «Зважаючи на те, що фейкові новини починають пряма чи опосередковано впливати на геополітичні процеси, все частіше міжнародні лідери акцентують увагу на необхідності протидії останнім. Зокрема, в 2019 році Президент Франції Е. Макрон заявив, що влада буде розвивати «юридичний механізм для захисту демократичного життя від фейкових новин. Планується розробити та імплементувати до національного законодавства нормативно-правові акти, які дозволять на підставі рішення суду закрити (технічно блокувати) акаунти у мережі Інтернеті, видаляти інформацію сумнівного змісту та обмежувати доступ до окремих сайтів. Зі слів Президента Макрона, фейки навмисно розмивають лінію між істиною та брехнею, підривають віру людей у демократію»

Російська Федерація стала прикладом держави, що використовує вся наявні гібридні методи для втручання у внутрішні справи інших держав і не лише сусідніх. Російська пропаганда створила глобальну мережу та активно розповсюджує дезінформацію, створюючи альтернативну реальність, необхідну для реалізації її агресивних цілей, розпалюючи ворожнечу серед населення за будь-якими мотивами та ознаками як всередині іншої держави, так і в міждержавних відносинах. У поєднанні з цим, Росія фінансує і підтримує збройні угруповання і провокує конфлікти на території інших, особливо сусідніх держав, створюючи виправдання та умови для свого подальшого втручання та потенційного вторгнення, прямої агресії.

Однією із останніх фаз гібридної війни, що передувє прямій агресії може бути масована кібератака на об'єкти критичної інфраструктури, державні та координаційні органи управління держави, інституційну систему держави потенційної жертви.

Також, слід зауважити, що однією з основних характеристик гібридної війни є її маскування, яке дозволяє агресору зберегти видимість дотримання міжнародних норм, правил та процедур, тоді як він продовжує здійснювати свої агресивні амбіції через неявні, неконвенційні методи і інструменти. Майже віртуозна маніпуляція як міжнародно-правовими нормами, міжнародними відносинами, суспільною думкою на всіх рівнях, підміна понять і сутності сучасного світового правопорядку з метою нав'язування та встановлення своїх правил, які

переслідують зовсім не загальнолюдські цінності, а навпаки проти-лежні їм.

З урахуванням вищезазначеного, можна дійти висновку, що гібрид-на війна є першим щаблем перед відкритим збройним конфліктом, прямою агресією при цьому держава-агресор намагається всіма спосо-бами уникати явної військової діяльності доти, доки не буде досягнуто певних політичних та економічних цілей по максимальному ослабленню держави, потенційної жертви.

Термін «гібридна війна» стосується перш за все стратегій, які ви-користовують змішані методи і форми. Так, пряма агресія, змішана з гібридними методами ведення війни, здійснена Російською Федера-цією проти суверенної України з 2014 року привернули особливу увагу до цього поняття.

АР Крим був анексований та окупований у 2014 році, як і частина Луганської та Донецької областей, які стали ареною міжнародного конфлікту із проросійськими сепаратистськими, терористичними руха-ми, нерегулярними військовими угрупованнями РФ. Російська підтрим-ка цих рухів та угруповань включала постачання озброєнь, фінансу-вання та безпосередню участь у бойових діях.

Безумовно, такі дії порушили Статут ООН, міжнародне право, прин-ципи суверенітету, територіальної цілісності держав, що обумовило певну реакцію світового співтовариства прийняттям низки відповідних резолюцій ООН із засудженням дій Російської Федерації. Але така не зовсім адекватна викликам реакція спонукала чи навіть стимулювала агресора на подальшу експансію і руйнацію міжнародно-правової системи.

Навіть, коли Російська Федерація перейшла від гібридних дій до прямої агресії проти суверенної держави Україна через анексію і окупацію АР Крим, частини території Донбасу в 2014 році, які теж були здійснені у непрямий спосіб із застосуванням нерегулярних військ без опізнавальних знаків, захопленням державних установ і незаконним проведенням псевдореферендуму під контролем тих же нерегулярних озброєних угруповань. Напередодні прямої агресії російські сили під-тримували місцеві сепаратистські рухи, провокували внутрішні розко-ли та протистояння, конфлікти за різними мотивами, національними, релігійними та іншими, проводили інформаційно-психологічні кампанії для дискредитації українського уряду, української держави, української державності як всередині так і міжнародних відносинах, створювали атмосферу нестабільності, контрольованого хаосу, в короткий термін за допомогою методів гібридної війни здійснили і пряму агресію проти суверенної незалежної держави Україна.

В окупований АР Крим російська влада, встановивши свою окупа-ційну юрисдикцію, запровадила жорсткий контроль над свободою слова, свободою думки, висловлювання та зборів, що призвело

до масових порушень прав людини та свобод, до повного їхнього нівелювання.

Одним із ключових аспектів негативних наслідків незаконної анексії та окупації АР Крим і окремих регіонів Донецької та Луганської областей в 2014 році стало також і порушення міжнародного права та його фундаментальних принципів, що значно підірвало основи сучасного світового правопорядку і створило в міжнародних правовідносинах небезпечний прецедент припустимості можливих агресивних дій інших держав.

Отже, ми бачимо на прикладі анексії та окупації частини території суверенної держави, що були використані всі наявні інструменти гібридної війни, як попередньої фази прямої агресії і були спрямовані на досягнення геополітичних цілей Російської Федерації за рахунок ослаблення України, причому уникаючи прямого військового зіткнення з сильними міжнародними супротивниками.

Слід зауважити, що Російська Федерація, визнана держава-агресор, попри підписання з Україною при посередництві і за участі ОБСЄ в 2014 році Першої Мінської угоди про тимчасове перемир'я на Сході України, затвердженням в 2015 році Комплексом заходів щодо виконання Мінського протоколу (Мінської угоди), узгоджених лідерами Німеччини, Франції продовжувала вести активну гібридну війну проти України і навіть посилювала, максимально ослаблюючи, що призвело до прямої повномасштабної агресії РФ проти України в лютому 2022 року. Отже, Російська Федерація, здійснивши анексію та окупацію частини території України в 2014 році, незважаючи на встановлене перемир'я, закріплене в міждержавних угодах, продовжувала вести гібридні операції на території України до наступного етапу реалізації своїх агресивних планів по поглинанню суверенної незалежної держави.

Агресія не обмежується використанням військової сили, як було вище зазначено, вона включає також широкий спектр інструментів, гібридних методів, які дозволяють агресору діяти з мінімальним ризиком та вартістю, зберігаючи при цьому свої стратегічні інтереси та цілі.

Головна небезпека, підступність гібридної війни полягає в тому, що вона розмиває кордони між воєнними та невоєнними діями, що в свою чергу ускладнює надання гібридним формам та методам війни належної юридичної кваліфікації – агресії, як найтяжчого міжнародно-правового злочину та формування ефективного реагування через всі доступні міжнародно-правові механізми притягнення до відповідальності. Також, слід зазначити, що без створення ефективних міжнародно-правових механізмів запобігання та протидії саме гібридній війні, як складової прямої агресії міжнародне співтовариство залишається вразливим перед загрозою нестабільності та кровопролитних збройних конфліктів.

Для боротьби та протидії гібридним методам агресивної війни необхідно розробити та розвивати сучасні стратегії, технології, вдосконалювати механізми координації на міжнародному рівні. Це передбачає також зміцнення розбалансованої системи сучасного міжнародного правопорядку, підтвердження імперативності та юридичної обов'язковості існуючих міжнародно-правових норм і правил, прийняття нових, для більш ефективного міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин, а також вдосконалення розвідувальних та контррозвідувальних можливостей у взаємодії, ефективне міждержавне співробітництво в галузі кібербезпеки та інформаційної безпеки.

Гібридна війна, як предтеча прямої агресії є серед основних факторів і чинників дестабілізації та турбулентності в світі, становить загрозу міжнародній безпеці та стабільності. Розпізнавання гібридних форм і методів ведення війни як початкової стадії прямої агресії дозволить світовому співтовариству більш ефективно реагувати на виклики, пов'язані з цим складним та неоднозначним видом міжнародного конфлікту.

Міжнародне співтовариство в цілому засуджує агресію Російської Федерації проти України, європейські країни, країни євроатлантичної співдружності з перших днів вторгнення 2022 року надають всю можливу допомогу Україні, необхідну для оборони від агресора, надають фінансову, гуманітарну допомогу необхідну для функціонування держави в умовах війни та для підтримки цивільного населення, особливо вразливих його верств. Запроваджені економічні санкції за порушення міжнародного права, фактична ізоляція Російської Федерації в міжнародних відносинах. Президент РФ та Уповноважена з прав дитини при президенті РФ визнані міжнародними злочинцями, видані ордери на їх арешт Міжнародним Кримінальним Судом за злочини проти людяності, а саме незаконну депортацію українських дітей, що згідно міжнародного права вважається формою геноциду. Також, Міжнародний Кримінальний Суд видав ордери «в контексті ситуації в Україні» на арешт російських за командуючих дальньої авіації С. Кобилаша та командуючого російським чорноморським флотом В. Соколова за злочини проти людяності та нанесення ударів по цивільним об'єктам, завдання надмірних цивільним об'єктам і особам.

Одним із ключових аспектів негативних наслідків агресії Російської Федерації проти України є грубе порушення основоположних принципів і норм міжнародного права, руйнація фундаменту сучасного правопорядку. Незважаючи на широку міжнародну протидію, ізоляцію, запровадження санкцій, визнання міжнародними злочинцями керівників держави, тих, хто віддавав злочинні накази, Російська Федерація продовжує здійснювати пряму агресію проти України, продовжує свою агресивну політику прямими і непрямими діями, гібридними методами

намагається поширити дестабілізацію на весь європейський регіон, європейські та євроатлантичні організації та структури. Безпека та стабільність європейського регіону також перебувають під загрозою прямої російської агресії. Про прямі погрози європейським державам заявляють російські високопосадовці, вся російська пропаганда через всі можливі телекомунікаційні, цифрові ресурси. Крім того, наявність військових сил та зброї, в тому числі і ядерної, поблизу кордону Європейського союзу викликає та поглиблює напруженість у регіоні.

Гідна відсіч та протидія міжнародного співтовариства всім наявним формам і методам гібридної війни, яку веде агресор, надання відповідної юридичної кваліфікації подібним діям, як тяжкому міжнародно-правовому злочину і початковій фазі прямої агресії, притягнення до міжнародно-правової відповідальності стане запорукою стабілізації як в європейському регіоні, так і в світі, закладе основи нової системи безпеки і світового порядку.

Список використаних джерел:

1. Modern Political Warfare. Current Practices and Possible Responses . Research Reports. RAND Corporation. 2018. P. 354.

2. Війна «гібридна». Політологічний енциклопедичний словник (уклад.: Л. Герасіна, В. Погрібна та ін.; за ред. проф. М. П. Требіна) Харків : Вид-во «Право», 2015. 816 с.

3. Веденєєв Д.В., Семенюк О. Г. Розвиток концептуальних поглядів на особливості «гібридних» війн в євроатлантичному воєнно-політичному просторі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 25–29. http://www.lsej.org.ua/6_2022/11.pdf

3. Почепцов Георгій Георгійович. «Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології ХХІ століття. Київ, 2017. С. 25.

Черниш Р. Ф. Фейк як один із інструментів негативного впливу на національну безпеку України в умовах ведення гібридної війни. *Часопис Київського університету права*. 2019. 2.

4. Галеотті М. Контролінг : Як Росія управляє політичною війною в Європі. www.ecfr.eu/publications/summary/controlling_chaos_how_russia_manages_its_political_war_in_europe

5. Задорожній О. В. Анексія Криму міжнародний злочин. Київ : Вид-во К.І.С., 2015, 574 с.

6. Задорожній О. В. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права. Київ : Вид-во К.І.С., 2015. 710 с.

7. Статут Організації Об'єднаних Націй, підписаний 26 червня 1945 року https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf

8. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А/RES/68/262 від 27 березня 2014 року № 68/262 “Територіальна цілісність України”.

9. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН A/RES/71/205 (2016); A/RES/72/439 (2017); A/RES/73/263 (2018); A/RES/74/168 (2019); A/RES/75/192 (2020) «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, Україна».

10. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН A/RES/73/194 (2018), A/RES/74/17 (2029) та A/RES/75/29 (2020) «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, Україна, а також частин Чорного і Азовського морів».

10. Резолюція одинадцятої надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН ES-11/4 «Територіальна цілісність України: захист принципів, закріплених в Статуті Організації Об'єднаних Націй» від 12 жовтня 2022 року.

11. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй. Прийнято резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року. https://zakononline.com.ua/documents/show/140050__140050

12. Визначення агресії. Затверджено резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1974 року https://zakononline.com.ua/documents/show/169633__169633

13. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі, Заключний акт Гельсінкі 1975 року. https://www.osce.org/files/f/documents/0/c/39505_1.pdf

14. Декларація про посилення ефективності принципу відмови від загрози силою або її застосування у міжнародних відносинах. Прийнято резолюцією 42/22 Генеральної Асамблеї від 18 листопада 1987 року. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/useofforce_refraining.shtml

15. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду, Ухвалений на дипломатичній конференції в Римі 17 липня 1998 року та набрав чинності з 1 липня 2002 року. https://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm

16. Ордери на арешт згідно статей 8(2)(a)(vii) і 8(2)(b)(viii), 25(3)(a), 28(b) Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду двох громадян Російської Федерації: чинного президента Володимира Путіна та російської уповноваженої при Президентові Російської Федерації з прав дитини Марії Львової-Белової, підозрюваних у незаконному примусовому переміщенні українських дітей з окупованих територій України до Росії, видані 17 березня 2023 року Міжнародним Кримінальним Судом. <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>

17. Ордери на арешт, видані Палатою попереднього провадження Міжнародного Кримінального Суду згідно статей 7(1)(k), 8(2)(b)(ii), 25(3)(a), 28(a) Римського Статуту за скоєні воєнні злочини громадянам

Російської Федерації генерал-лейтенанта Сергія Кобилаша (дальня авіація) та адмірала Віктора Соколова (Чорноморський флот), видані від 5 березня 2024 року Міжнародним Кримінальним Судом. <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and?fbclid=IwAR2Ne1sY5ByuL7vd8IEllhGU5Sd9ftC1onXuu2BFVPJxhZDLzvrB7hQh4A>

18. Мінський протокол. Угода про тимчасове перемир'я у війні на сході України, досягнута на переговорах у Мінську 5 вересня 2014 року. Протокол за результатами консультацій Тристоронньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імplementацію Мирного плану (Мінський протокол) від 2015 року. <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-398-2-25>

Гуцул В. О.,

аспірант третього року навчання

за спеціальністю 081 – Право

кафедри публічного та приватного права

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

ПРАВОВА ПРИРОДА РЕЄСТРАЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ В НОРМОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із напрямків реалізації Міністерством юстиції України своїх функцій у нормотворчій діяльності є проведення державної реєстрації нормативно-правових актів різної юридичної сили та здійснення контролю за веденням відповідних реєстрів. При цьому, зважаючи на правову природу державної реєстрації як надання офіційності (офіційного визнання) певного факту або акта, що підлягає реєстрації, належне здійснення Міністерством юстиції України повноважень у цій сфері має важливе значення для забезпечення якості правотворчого процесу.

На аргументування цього твердження слід зазначити, що власне здійсненню державної реєстрації нормативно-правового акта передусе система підготовчих дій та проведення правової експертизи. Тобто внесення відомостей про нормативно-правовий акт до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів є завершальною